

Relevantie van uitingen in argumentatieve teksten

Agnes Haft-Van Rees

1. Inleiding

Wat hebben de volgende uitspraken met elkaar te maken: Jan is socialist. Dus Jan is VARA-lid? Een op zich bezien niet onjuist antwoord zou zijn dat in de eerste uitspraak een argument wordt verwoord voor het standpunt dat in de tweede uitspraak wordt uitgedrukt. Dit antwoord is echter nogal onbevredigend, omdat het zonder aanvulling van de hier uitgedrukte redenering met het *verzwegen argument* niet duidelijk is hoe de eerste uitspraak een rechtvaardiging kan vormen voor de tweede. Pas de explicitering van het verzwegen argument kan de samenhang duidelijk maken.

In Van Eemeren & Grootendorst (1982) en Van Eemeren, Grootendorst & Kruijer (1983) wordt het expliciteren van verzwegen argumenten uitvoerig behandeld. De auteurs gaan uit van de vraag hoe verklaard kan worden dat taalgebruikers, wanneer zij een incomplete redenering aantreffen, bereid en in staat zijn het verzwegen argument te expliciteren. Taalgebruikers, zo betogen Van Eemeren & Grootendorst, gaander, ook bij argumentatie waarin een incomplete redenering tot uitdrukking wordt gebracht, van uit dat de gesprekspartner zich houdt aan bepaalde communicatieve spelregels, die overeenkomen met de door Grice (1975) geformuleerde *maximes* van het *samenwerkingsbeginsel*. Hun analytische reconstructie van de gedachten-gang die de luisteraar volgt bij het expliciteren van verzwegen argumenten luidt aldus: als de spreker hier een argument bedoelt aan te voeren voor zijn standpunt, dan handelt hij alleen volgens de communicatieve spelregels, dat wil onder meer zeggen: 'oprecht' en 'zinnvol', wanneer hij zelf gelooft dat de argumentatie een aanvaardbare rechtvaardiging vormt van de propositie waarop zijn standpunt betrekking heeft, en wanneer hij gelooft dat ook ik, de luisteraar, de argumentatie zal aanvaarden als een rechtvaardiging van die propositie. En aangezien die argumentatie een aanvaardbare rechtvaardiging vormt, die onderdeel vormt van een geldige redenering, betekent dit dat ik, als ik ervan uitga dat de spreker zich houdt aan de communicatieve spelregels, de argumentatie van de spreker mag aanvullen met een verzwegen argument dat de dan uitgedrukte redenering geldig zou maken.

Geldigheid van de uitgedrukte redenering is echter niet het enige criterium waaraan de explicitering van het verzwegen argument moet voldoen. De luisteraar moet het verzwegen argument op zodanige wijze expliciteren dat er bij de spreker geen overtreding van de spelregel 'voer geen overbodige

Relevantie

handelingen uit' optreedt. Dat wil zeggen dat de uitspraak die het verzwegen argument vormt ook moet voldoen aan de eis van *informativiteit*. Als de luisteraar alleen de premisse die minimaal noodzakelijk is om de ongedigde redenering tot een geldige aan te vullen, het zogeheten *logisch minimum*, zou aanvullen, zou dit niet het geval zijn. Logisch minimum is bijvoorbeeld een uitspraak waarin de gegeven premisse door middel van een 'als/dan-verbinding' met de conclusie wordt verbonden. Maar de uitspraak waarin de gegeven premisse was uitgedrukt was al als *argument* voor het standpunt opgevoerd. Een uitspraak waarin niet meer wordt gezegd dan dat het toege-daaraan is om uit de gegeven premisse de gegeven conclusie af te leiden, voegt daaraan niets nieuws toe. De uitspraak die het verzwegen argument moet vormen moet dus informatiever zijn dan het logisch minimum.

Aan de andere kant mag het geëxpliciteerde argument geen uitspraak zijn die niet aan de spreker kan worden toegeschreven. De uitspraak moet tot de gebondenheden van de spreker behoren. Van Eemeren & Grootendorst adviseren de luisteraar dan ook om in eerste instantie een uitspraak als verzwegen argument te beschouwen die informatiever is dan het logisch minimum, maar waarvan tevens uitsluitend op grond van wat de spreker zegt, dus zonder dat verdere kennis van de context nodig is, vastgesteld kan worden dat hij behoort tot de gebondenheden van de spreker. Deze uitspraak noemen zij het *pragmatisch minimum*. Zij geven onder andere het volgende voorbeeld:

Johan is socialist. Dus Johan is progressief.

Logisch minimum is: als Johan socialist is, is Johan progressief. Pragmatisch minimum is: alle socialisten zijn progressief. En een voorbeeld van een uitspraak waarvan zonder bepaalde context niet kan worden vastgesteld dat hij tot de gebondenheden van de spreker behoort zou zijn: alle politiek geïnteresseerden zijn progressief.

Dat de luisteraar, wil hij de spreker bij zijn explicitering van het verzwegen argument volledig recht doen, vaak verder moet gaan dan het pragmatisch minimum, zal wel niemand willen betwisten. Vaak heeft de spreker meer bedoeld dan het pragmatisch minimum, rekent hij erop dat de luisteraar deze verdergaande uitspraak ook zal achterhalen en is hij bereid deze uitspraak te verdedigen. Het probleem waar de luisteraar dan voor staat kan worden geïllustreerd aan de hand van het volgende voorbeeld.

Piet is aan het zingen, dus Jan kan niet lezen.

Het logisch minimum luidt: als Piet (op dit moment) aan het zingen is, kan Jan niet lezen. Het pragmatisch minimum luidt: altijd als Piet zingt, kan Jan niet lezen. Informatievere aanvullingen zijn:

- a. als er iemand zingt, kan Jan niet lezen
- b. als Piet zingt, kan niemand lezen

Explicitering van een verzwegen argument komt altijd neer op het generaliseren van één of meer elementen van de uitgedrukte premisse. Zoals uit bovenstaande voorbeelden van mogelijke aanvullingen blijkt, staat de luisteraar in de eerste plaats voor de vraag welke elementen gegeneraliseerd moeten worden. Er is hier gebruik gemaakt van twee verschillende voor generalisering in aanmerking komende elementen. Er doet zich bovendien echter nog het probleem voor hoe deze elementen moeten worden gegeneraliseerd. Dat er verschillende manieren zijn waarop dit kan gebeuren, blijkt uit de volgende aanvullingsmogelijkheden:

- d. als er een vogel zingt, kan Jan niet lezen
- e. als er een vogel zingt, kan niemand lezen
- f. als er een man zingt, kan Jan niet lezen
- g. als er een man zingt, kan niemand lezen
- h. als er een vrouw zingt, kan Jan niet lezen
- i. als er een vrouw zingt, kan niemand lezen
- j. als er een volwassene zingt, kan Jan niet lezen
- k. als er een volwassene zingt, kan niemand lezen
- l. als er een kind zingt, kan Jan niet lezen
- m. als er een kind zingt, kan niemand lezen
- n. als er een echtgenoot zingt, kan Jan niet lezen
- o. als er een echtgenoot zingt, kan niemand lezen

etc.

Een welbepaalde context is nodig om uit de vele mogelijkheden die te kiezen die de spreker voor zijn rekening zal wensen te nemen. De vraag die ik in dit artikel – althans voor een deel – hoop te beantwoorden is hoe verklaard kan worden dat de luisteraar in een welbepaalde context de argumentatie van de spreker kan aanvullen met een uitspraak die informatiever is dan het pragmatisch minimum en waarvan desalniettemin kan worden vastgesteld dat deze tot de gebondenheden van de spreker behoort. In wat volgt voer ik een aantal voorbeelden aan van gevallen waarin een dergelijke verklaring mijns inziens gevonden kan worden in de toepassing van de notie 'script', zoals die door Schank & Abelson (1977) wordt gebruikt.

2. Scripts

Bij hun pogingen computers te 'leren' verhalende teksten te begrijpen (dat wil zeggen: vragen over de inhoud van die teksten te beantwoorden, ze te parafraseren en er samenvattingen van te geven), moesten Schank en Abelson op de een of andere manier het feit verantwoordelijk maken dat er bij het begrijpen van een tekst een beroep moet worden gedaan op een geweldige hoeveelheid kennis van de wereld. Zonder deze kennis van de wereld zouden de meeste teksten een volkomen oninterpreteerbare, onsamenvhangende opeenvolging van zinnen vormen. Maar om gemakkelijk opgeroepen te kunnen worden moet deze kennis op enigerlei wijze georganiseerd zijn.

Een van de organisatievormen waarin kennis van de wereld is opgeslagen, is volgens Schank en Abelson het *script*. In een script is kennis over bepaalde stereotype situaties (bijvoorbeeld 'eten in een restaurant') opgeslagen, en wel in de vorm van een aantal invulplaatsen voor benodigde rekwisieten (bijvoorbeeld een menukaart) en deelnemende rollen (bijvoorbeeld een ober), een aantal beginvoorwaarden (bijvoorbeeld honger willen bevredigen) en een geordende lijst van de gebeurtenissen en handelingen die zich in een vaste volgorde afspelen (bijvoorbeeld binnenkomen, gaan zitten, bestellen, eten, betalen en weggaan). Andere klassieke voorbeelden zijn: een 'bustochtige', een 'bezoek aan de dokter', en 'boodschappen doen in een supermarkt'.²

Schanks theorie maakt het mogelijk een verantwoordelijkheid te geven van de inhoudelijke samenhang binnen teksten. Zonder kennis van bijvoorbeeld de beginvoorwaarden van het restaurant-script zou een lezer in het volgende tekstje slechts een onsamenvhangende opeenvolging van zinnen kunnen zien.

Ik had honger. Er zat genoeg geld in de portemonnaie. Het restaurant was nog open. Het werd een leuke avond.

De lezer bouwt bij de verwerking van de binnenkomende tekstuele elementen een reeks cognitieve representaties (een 'mental model') op die correspondeert met de standen van zaken waarnaar door deze elementen wordt verwezen. Scriptkennis maakt het de lezer mogelijk om deze cognitieve representaties tot een causale keten³ aaneen te rijgen en zo samenhang te zien tussen de afzonderlijke zinnen. Merk op dat in het tekstje veel impliciet gebleven is wat door de lezer wel degelijk wordt ingevuld.

3. Scripts en het expliciteren van verzwegen argumenten

Keren wij terug naar de explicitering van verzwegen argumenten. Mijns inziens kan aan de hand van de volgende voorbeelden worden gedemonstreerd dat de luisteraar in bepaalde gevallen – door een beroep te doen op scriptuele kennis van de wereld – kan komen tot een informatieve explicitering van het verzwegen argument van de spreker, die toch de gebondenheden van de spreker niet te buiten gaat. Neem het volgende, hypothetische geval: een dispuut over de vraag of Marijke op zeker moment nu wel of niet een trouwring aanhaad; één van de deelnemers zegt:

Marijke moest op, dus had ze geen trouwring aan.

Om te beginnen: het zal duidelijk zijn dat deze uiting, voordat de luisteraar zelfs ook maar kan beginnen te denken over mogelijke expliciteringen van een verzwegen argument, in de eerste plaats nadere interpretatie behoeft. Moest Marijke opgegeten worden? Moest ze op voor een tentamen? Zonder nadere kennis van context en situatie kan de luisteraar geen betekenis toeken-

nen aan de geuite zin. Stel nu dat de luisteraar weet dat de spreker impliciet verwijst naar een tijdstip waarop de door beiden gekende vrouw Marijke meespeelde in een toneelstuk, en tevens dat hij het bijzondere gebruik van de uitdrukking 'opmoeten' in de context van het opvoeren van een toneelstuk kent, en dat hij daarmee over voldoende kennis beschikt voor het oplossen van het interpretatieprobleem waar de uiting van de spreker hem voor stelt. Hij kan deze interpreteren als 'Marijke (speelde mee in een toneelstuk en) stond op het bewuste ogenblik klaar om "op te komen", dus had ze geen trouwring aan'.

Pas nu wordt het voor de luisteraar zinvol en mogelijk te gaan denken over een mogelijke explicitering van het verzwegen argument. Hij kan een pragmatisch minimum formuleren dat inhoudt dat Marijke altijd als ze opmoet geen trouwring aan heeft. Nu is deze explicitering niet bijster informatief. De luisteraar kan echter, zonder bepaalde (scriptuele) kennis niet op het spoor komen van informatievere expliciteringen en ook niet weten welke van de verschillende mogelijkheden met recht aan de spreker kan worden toegeschreven. Vooral nog is een keuze uit de volgende alternatieven hem bijvoorbeeld onmogelijk:

- als Marijke opmoet, doet ze haar trouwring af
- als een speler opmoet, doet hij zijn trouwring af
- als een speler opmoet, doet hij alle sieraden, brillen, horloges e.d. af.

Indien de luisteraar echter het script voor het opvoeren van een toneelstuk in zijn kennisbestand heeft, wordt het hem mogelijk een verantwoordelijke keuze te doen. Dit script houdt onder meer in dat een toneelspeler voor een voorstelling een vaste handelingsvolgorde doorloopt, waarin bijvoorbeeld grimeren, kostuum aantrekken en het afdoen van alle niet bij de rol behorende sieraden en dergelijke hun plaats hebben. Kennis van dit script maakt het de luisteraar mogelijk te veronderstellen dat het verband tussen 'opmoeten' en 'trouwring afdoen' niet een specifieke bijzonderheid van Marijke betreft, maar een gewoonte die toneelspelers in het algemeen volgen, en wel ten aanzien van alle sieraden, brillen, horloges en dergelijke. Op basis van zijn kennis van het script kan de luisteraar, met andere woorden, beredeneren dat uitspraak c. de uitspraak is die de spreker geacht mag worden voor zijn rekening te willen nemen. De luisteraar gaat er daarbij bovendien van uit dat de spreker dit script ook kent en dat deze gelooft dat de luisteraar aanneemt dat hij dit kent, en de luisteraar gaat er tevens van uit dat de spreker gelooft dat de luisteraar het script kent: het gaat dus om wederzijds gedeelde scriptkennis. Krachtens deze aanname van wederzijds gedeelde scriptkennis kan de luisteraar veronderstellen dat de spreker c. kan bedoelen.

Maar bovendien hanteert de luisteraar de aanname van *maximale informativiteit*: hij gaat ervan uit dat de meest informatieve uitspraak die op grond van wederzijds gedeelde scriptkennis aan de spreker kan worden toegeschreven, ook inderdaad aan de spreker mag worden toegeschreven bij afwezigheid van indicaties voor het tegendeel. Als het dus mogelijk is op grond van de veronderstelling van wederzijds gedeelde scriptkennis dat het verzwegen

argument van de spreker c. is, dan mag de luisteraar er zonder indicaties voor het tegendeel van uitgaan dat de spreker geen uitspraken als verzwegen argument bedoelt die minder informatief zijn dan c., zoals a. en b.

Nog een voorbeeld, waarbij met name de 'indicaties voor het tegendeel' verhelderd kunnen worden.

Piet moet Marijke een duwtje geven, want ze moet op.

Ook hier gaan we er weer van uit dat de luisteraar weet dat Marijke een speelster is die het toneel opmoet, en de uiting op zich dus kan interpreteren. Ook hier weer kan hij echter zonder bepaalde scriptuele kennis onmogelijk weten welke van de volgende alternatieven hij als het verzwegen argument van de spreker moet expliciteren:

- als Marijke opmoet, moet Piet haar een duwtje geven
- als Marijke opmoet, moet iemand haar een duwtje geven
- een speler die opmoet, moet een duwtje krijgen.

d. een speler die opmoet, moet van Piet een duwtje krijgen
Weet hij echter dat het in het theater de gewoonte is om iedere speler die opmoet met een duwtje letterlijk het toneel op te duwen, dan kan hij beredeneren dat het verband tussen het opmoeten van Marijke en het moeten duwen van Piet niet in enigerlei bijzonderheid van Marijke of Piet bestaat, maar in het gegeven dat iedere speler die opmoet een duwtje moet krijgen. Hij kan dan dus met enige grond voor alternatief c. kiezen.

Bij deze keuze moet echter in aanmerking genomen worden dat de luisteraar niet beschikt over (wederzijds gedeelde) voorkennis van specifieke aard. Is dat wel het geval, dan kan de combinatie van scriptuele kennis en specifieke voorkennis de keuze van een andere mogelijkheid plausibel maken. Beschikt de luisteraar bijvoorbeeld over de wederzijds gedeelde specifieke voorkennis dat genoemde Piet toneelknecht is, dan kan deze specifieke kennis in combinatie met de scriptuele kennis dat het speciaal de taak van de toneelknecht is om de duwtjes in kwestie te geven, hem ertoe leiden het laatstgenoemde alternatief als explicitering van het verzwegen argument van de spreker kiezen. Zo is het dus in gevallen als deze de combinatie van scriptuele kennis en specifieke voorkennis die het de luisteraar mogelijk maakt tot een explicitering van het verzwegen argument van de spreker te komen die informatief is en bovendien behoort tot de gebondenheden van de spreker.

Mochten bovenstaande voorbeelden wat esoterisch lijken, dan moet worden bedacht dat alle voorbeelden waarvoor bij de observator of deelnemer de benodigde scriptkennis ontbreekt, dat esoterische karakter uit de aard der zaak dragen. Voor iemand die bijvoorbeeld scriptkennis ten aanzien van restaurantbezoek ontbeert (in onze cultuur een soort buitenaards wezen), zou de volgende opeenvolging bepaald esoterisch zijn:

Ik had geen geld. Dus kon ik niet naar het Euromast-restaurant.

Voor deze man van Mars zou het onmogelijk zijn bij de explicitering van het verzegen argument een keuze te doen uit de volgende mogelijkheden:

- a. zonder geld kan ik niet naar het Euromast-restaurant
- b. zonder geld kan men niet naar het Euromast-restaurant
- c. zonder geld kan men niet naar een restaurant.

Wil hij de spreker niet meer toeschrijven dan waaraan deze krachten zijn woorden gehouden kan worden, dan kan hij slechts kiezen voor a., maar wij, die wel beschikken over de benodigde scriptiekennis, kunnen weten dat dit een oninformatieve keuze is en dat c. niet alleen informatiever zou zijn, maar bovendien met een gerust hart aan de spreker toe te schrijven, bij afwezigheid van specifieke voorkennis. Waar het in deze gevallen steeds om gaat, is dat de luisteraar bij zijn reconstructie gebruik kan maken van (scriptuele) kennis van de wereld die het hem mogelijk maakt de cognitieve representaties van de standen van zaken waarnaar in de uitspraken van de spreker wordt verwezen, tot een *causale keten aaneen te rijgen*.

Door te argumenteren geeft de spreker weliswaar aan dat er een relatie gelegd kan worden tussen argument en standpunt, inhoudende dat de conclusie die in het standpunt wordt uitgedrukt mag worden afgeleid uit de in het argument verwoorde premisse. Om echter de premisse te kunnen formuleren die de redenering geldig maakt en die tevens informatiever is dan een uitspraak die inhoudt dat de afleiding geoorloofd is, is (scriptuele) kennis van de wereld nodig die het de luisteraar mogelijk maakt de cognitieve representaties feitelijk met elkaar te verbinden tot een causale keten. Ontbreekt deze kennis dan kan dat resulteren in de onmogelijkheid een verzegen argument te expliciteren dat informatiever is dan het logisch minimum. Dit is bijvoorbeeld het geval als een luisteraar zonder verdere informatie het verzegen argument zou moeten expliciteren in de volgende twee argumentaties:

Jan eet vis. Dus Piet eet biefstuk.

De maan is van groene kaas. Dus Amsterdam is gebouwd op palen.

4. Relevantie van uitingen

De problematiek die ik hier heb behandeld kan worden geplaatst in het bredere kader van het onderzoek naar de criteria voor de relevantie van uitingen. Zoals bekend, wordt bij de interpretatie van taaluitingen een belangrijke rol gespeeld door de verwachting dat de uiting relevant is ten opzichte van het overkoepelende doel van het gesprek. Elders heb ik betoogd dat dit overkoepelende doel voor een deel kan worden gepreciseerd in termen van de locale perlocutionaire doelen van de spreker waarmee de luisteraar zich voor het moment identificeert (Van Rees 1982). De vraag wat relevantie ten opzichte van dit aldus gepreciseerde doel inhoudt, is daarmee echter nog niet beantwoord.

Uit wat ik tot nu toe heb besproken kan echter een deel van een antwoord

Relevantie

op deze vraag worden afgeleid, en wel in het bijzonder met betrekking tot uitingen waarin argumentatie voor een standpunt naar voren wordt gebracht. Als we de vraag, die de aanhef van dit artikel vormde, nu preciseren als: wat is de relevantie van de uitspraak 'Jan is socialist' voor het perlocutionaire sprekersdoel (d.i. het voor de luisteraar aanvaardbaar maken van de uitspraak 'Jan is VARA-lid'), dan zou een antwoord in grote trekken als volgt kunnen luiden:

1. De uitspraak bezit *illocutionaire* relevantie: de uitspraak 'Jan is socialist' is een *argument* voor de uitspraak 'Jan is VARA-lid', dat wil zeggen: een uitspraak waarvan de spreker gelooft dat deze het standpunt voor de luisteraar aanvaardbaar maakt; als de spreker zinvol en oprecht handelt, is de redenering die in de argumentatie tot uitdrukking wordt gebracht, geldig. Dit aspect van relevantie is met name door Van Eemeren & Grootendorst (1982) onderzocht; de resultaten van hun onderzoek hebben mij in dit artikel tot uitgangspunt gediend.
2. De uiting bezit *interactionele* relevantie: de uiting 'Jan is socialist' vormt een *anticipatie* op een te verwachten of mogelijke *tegenzet* van de luisteraar tegen het accepteren van het standpunt 'Jan is VARA-lid'. De gedachte dat argumentatie ook een interactioneel aspect heeft is eveneens door Van Eemeren & Grootendorst (1982) naar voren gebracht. Het *strategische* karakter van de interactie is met name uitgewerkt door Edmondson (1981). Dit aspect van relevantie is in dit artikel niet als zodanig aan de orde gekomen; ik noem het hier terwille van de volledigheid.
3. De uiting bezit *propositionele* relevantie: wederzijds gedeelde kennis van de wereld maakt het mogelijk een *causale verbinding te leggen tussen de cognitieve representaties* van de standen van zaken waarnaar wordt verwezen in de uitingen 'Jan is socialist' en 'Jan is VARA-lid'. (Dit derde en laatste aspect vormt het eigenlijke onderwerp van dit artikel.)⁴ Is er onvoldoende kennis van de wereld aanwezig, of is het binnen de aanwezige kennis van de wereld niet mogelijk om dergelijke causale verbanden te leggen, dan is de uiting propositioneel irrelevant. Het is deze situatie die typisch aanleiding geeft tot luisteraarsreacties als: 'Hoezo, "Jan is socialist, dus is hij VARA-lid"?' Ik kan je niet volgen'.

Noten

1. Respectievelijk corresponderend met de eerste en de tweede stelfregel van kwaliteit bij Grice.
2. De notie 'script' staat niet op zichzelf, maar vormt een onderdeel van een veel groter geheel van kennisstructuren met betrekking tot doelmatig menselijk handelen. In recenter onderzoek heeft Schank een flexibele interpretatie gegeven aan de notie 'script', maar dit heeft geen consequenties voor het gebruik dat ik hier van zijn theorie maak.
3. Causaal moet hier in ruime zin worden opgevat. Alles wat een bepaalde toestand of gebeurtenis mogelijk maakt of op gang kan zetten, of er aanleiding, motief of noodzakelijkheid dan wel voldoende voorwaarde voor vormt, valt onder het causaliteitsbegrip zoals Schank dit hanteert.

4. Deze drie aspecten van relevantie zijn nauw met elkaar verbonden en bovendien hiërarchisch geordend: om interactioneel een relevante bijdrage te vormen moet de uiting ook op illocutionair niveau aan bepaalde voorwaarden voldoen, en om illocutionair een relevante bijdrage te vormen moet de uiting ook op propositioneel niveau aan bepaalde voorwaarden voldoen.

Literatuur

- Eemeren, F.H. van en R. Grootendorst
1982 *Regels voor redelijke discussies: een bijdrage tot de theoretische analyse van argumentatie ter oplossing van geschillen*. Dordrecht: Foris (Diss. UvA).
- Eemeren, F.H. van, R. Grootendorst en T. Kruiger
1983 *Het analyseren van een betoog. Argumentatieleer I*. Groningen: Wolters Noordhoff.
- Grice, H.P.
1975 'Logic and conversation'. In: P. Cole en J.L. Morgan (eds), *Syntax and semantics III: speech acts*. New York: Academic Press, 41-59.
- Rees, M.A. [Haft-] van
1982 *Illocutionaire strekking: betekenis en regels voor gesprekken*. Leiden. Dissertatie RUL.
- Schank, R.C. en R. Abelson
1977 *Scripts, plans, goals and understanding*. Hillsdale (N.J.): Erlbaum.

Het identificeren van argumentatieschema's

Frans van Eemeren en Tjark Kruiger

1. Argumentatieschema's en de beoordeling van argumentatie

Argumentatie dient altijd ter verdediging van een standpunt:

a. *Moeder:*

"Ik vind het helemaal niet nodig jou twintig gulden zakgeld te geven: je zusje kreeg ook altijd een tientje per week."

Dochter:

"Dat is een eeuw geleden en Betty, Monique en al mijn andere vriendinnen krijgen allemaal twintig of vijftwintig gulden."

b. *Geschiedenisleraar:*

"Vreemd dat jij leden van de Centrumpartij niet bij de politie wilt hebben, want jij was immers indertijd toch ook zo sterk tegen die Duitse *Berufsvorbote*?"

Leraar Nederlands:

"Ja, maar toen ging het niet om mensen die fundamenteel ondemocratisch zijn en dat is bij de Centrumpartij wel het geval."

c. *Agent:*

"Kunt u die tafeltjes meteen weer even terug zetten waar ze horen?"

Caféhouder:

"Waarom mag ik geen tafels en stoeltjes buiten zetten? Aan de overkant zetten ze ook van alles buiten en daar doet u niks tegen."

Agent:

"Die mensen betalen precario, meneer, en u niet!"

In deze drie voorbeelden staat steeds een standpunt ter discussie, dat met behulp van argumentatie verdedigd wordt. Zo verdedigt de moeder het standpunt dat zij haar dochter helemaal niet twintig gulden zakgeld per week hoeft te geven, de geschiedenisleraar het standpunt dat het vreemd is dat zijn collega leden van de Centrumpartij niet bij de politie wil hebben en de caféhouder het (indirect gepresenteerde) standpunt dat hij best tafels en stoeltjes buiten mag zetten. De drie argumentaties zijn weliswaar verschillend van inhoud, maar ze hebben gemeen dat er *een vergelijking wordt getrokken*. De moeder vergelijkt de dochter met haar zusje, de geschiedenisleraar de leden van de Centrumpartij met de slachtoffers van de Duitse *Berufsvorbote* en de caféhouder zichzelf met een andere caféhouder.

De vergelijking vormt in deze drie gevallen een middel om het verdedigde standpunt aanvaardbaar te maken voor de gesprekspartner. Door te doen